

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

Magistr hazırlığı üçün

**«TÜRK XALQLARI ƏDƏBİYYATINDA
TÜRKÇÜLÜYÜN TARİXİ»
fənninin**

PROQRAMI

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirinin 31.01.2012-ci il tarixli 146 sayılı əmri ilə fənn proqramı kimi təsdiq edilmişdir.

BAKİ — 2012

İZAHAT VƏRƏQİ

*Tədris planında fənnə 30 saat mühazirə,
15 saat seminar ayrılmışdır*

Bakı Dövlət Universitetində türk xalqlarının ədəbiyyatı 25 ildən artıqdır ki, tədris olunur. Sovet dönəmində fənnin tədrisi prosesində siyasi-ideoloji aspektlərə daha çox diqqət yetirilmişdir. Digər tərəfdən eyni etnik kökdən olan türk xalqları folklorunun və yazılı ədəbiyyatının mənimsənilməsinə bezi təbliğatı məsələlər ön plana çəkilmişdi: birincisi, etnik təfəkkür hadisələrinin səciyyəvi cəhətləri məqsədli şəkildə təhrif olunurdu-yadlaşdırılmağa cəhdlər göstərilən türk xalqları adına ortağ, qan qohumluğundan irəli gələn hallar mümkün dərəcədə qabardılmışdı. İkincisi, Türkiyə ədəbiyyatı türk xalqları ədəbiyyatından tamamilə təcrid edilmişdi. Məhdudiyyətlərin sayını daha da artırmaq mümkündür.

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra bütün bunlar tədricən aradan qaldırıldı. Hazırda türk xalqları ədəbiyyatı ilk növbədə obyektiv elmi mövqedən öyrənilir, tədris prosesində nəzəri-filoloji araşdırmaların nailiyyətlərindən yararlanmaqla yanaşı, etnik-dini faktor da əsas götürülür. XX əsrin 80-ci illərindən daha sisteməlik və ardıcıl şəkildə öyrənilən mifologiya haqqında bakalavr pilləsində icmal daxilində verilən elmi məlumat mənimsənilmə baxımından kifayət deyildir. Buna görə də magistr pilləsində türk xalqları ədəbiyyatının ideoloji əsasını təşkil edən türkçülüyn tarixinin ayrıca və xüsusi kurs kimi tədrisi bu fənnin mühazirələr proqramının hazırlanmasını qaçılmazlaşdırır.

Tərtib edənlər:

Arif Əmrah oğlu Məmmədov
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Kamala Nurulla qızı Nəcəfova
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Redaktor:

Pənah İmran oğlu Xəlilov
filologiya üzrə elmlər doktoru, professor

Rəyçilər:

M.M.İbrahimova
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
S.Ağayeva
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
G.Əliyeva
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

MÖVZULAR VƏ ONLARIN MƏZMUNU:

1. Türk xalqları ədəbiyyatında türkçülük fənninin tədrisinin məqsəd və vəzifələri. Fənn haqqında ümumi məlumat. Türkçülüğün mahiyyəti, seçiyəvi cəhətləri. Etnik-millî ideologiyaların yaranmasının zəruriliyi. Millətçilik və şovinizm, onların fərqli cəhətləri. Millətçiliyin geosiyasi xarakter daşması: 1. Millətçiliyin dövlət, xalq və dini maraq və mənafezlə əlaqəsi, strateji hədəflərlə bağlılığı; 2. Millətçilik müxtəlif hədə və təzyiqlərə qarşı müqavimət vasitəsi kimi.

Türkçülük millətsevərlik kimi və onun etnik-millî varlıq uğrunda mübarizədə müdafiə xarakteri daşması. Türk mentaliteti və tolerantlıq. Türkçülüğün folklorlarda, yazılı bədii ədəbiyyatda əksinin və təzahürünün özünəməxsusluqları. Türkçülüğün humanist xarakteri və başqa etnoslara, millətlərə xoşgörülü münasibət, hörmət və ehtiram onun seçiyəvi cəhəti kimi.

2. Folklorlarda türkçülüğün özünəməxsus təzahürü. Folklor etnik tənqiddən məhsulu kimi. Mifologiyada, ritualda, folklorlarda sonradan etnik özünəməxsusluqlara çevriləcək ilkin inanclar sisteminin əksini tapması. Dünyanın spesifik dərkinin, izahının və yozumunun tədricən cəmiyyətin və insanlararası qarşılıqlı münasibətlərin tənzimlənməsində normaya çevrilməsi.

Bütün bunların folklor nümunələrində ifadəsinin iki baxımdan əhəmiyyət kəsb etməsi: birincisi, şifahi xalq ədəbiyyatı formalaşmış etnik tənqiddən mənbə kimi göstəricisi; ikincisi, şifahi xalq ədəbiyyatı formalaşmış etnik düşüncənin qorunub saxlanılaraq nəsilən-nəslə ötürülməsinin əsas təminatçılarından biri kimi. Şifahi xalq ədəbiyyatı etnik özünəməxsusluqlar məcmusu kimi yazılı ədəbiyyatın bazalarından biri olaraq onun inkişafına təsir göstərməsi. Yazılı ədəbiyyatda etnik varlığın əsas göstəricilərinin ifadəsinin ictimai-siyasi, etnik-millî əhəmiyyəti.

3. Qarşılıqlı etnik münasibətlər və etnik-millî varlıq uğrunda mübarizə. Dünyada yaşayan bütün etnoslar arasında qaçılmaz qarşılıqlı münasibətlər (ictimai, siyasi, ədəbi-mədəni, iqtisadi və s.) və onların müxtəlif mərhələləri.

Birincisi, təbii qarşılıqlı əlaqələr prosesi. Bu prosədə təsir, öyrənmə, istifadə, yararlanma və s. İkincisi, miqrasiya prosesi. Etnosların müəyyən səbəblərə görə (daha yaxşı məkan axtarmaq, iqtisadi vəziyyətə görə yer dəyişmək və s.) uyğunlaşdıqları məkan trk etmələri və yeni məkanda başqa etnoslarla qarşılıqlı münasibətləri. Üçüncüsü, dövlət, milli, dini və s. maraqlara görə etnoslar arası qarşılıqlı münasibətlərin tənzimlənməsi. Bu zaman etnoslararası münasibətlərin təbii gedişinə məqsədli şəkildə müdaxilə edilməsi.

Bütün hallarda etnosların yalnız fiziki deyil, həm də mənəvi varlığını qorumaq uğrunda mübarizəsi. Mübarizənin müxtəlif vasitələri. Müqavimət mübarizə vasitələrindən biri kimi. Mübarizə vasitələri arasında etnik özünəməxsusluğu təşkil edən faktorların, o cümlədən ədəbiyyat və mədəniyyət faktorunun mühüm əhəmiyyət kəsb etməsi.

4. İslam dini və ədəbiyyatda türkçülük. Din və etnik mənsubiyyət məsələsində iki məqam: birincisi, dini yaradan etnos üçün din; ikincisi, başqa etnosun yaratdığı dini sonradan qəbul edən etnos üçün din. Hər iki məqamın türk etnosunun tarixi taleyində əhəmiyyəti. Türk etnosunun başqa etnosun içində erimədən dini inancı (indiki halda islam dinini) özünün etnik identlik amilinə çevirməsi. Dini sahədə etnik əlahiddəlik uğrunda mübarizənin açıq və gizli müstəvidə aparılması. Türk ziyalıların islam dininə deyil, islam dini pərdəsi altında türk etnosunun ərəbləşdirilməsi və ya fərsləşdirilməsi siyasətinə qarşı qələmlə və sözlə mübarizəsi.

Ə. Yəsəvinin fəaliyyətinin və yaradıcılıq irsinin bu istiqamətdə nəzərdən keçirilməsi. Onun sufi ideyalarının türk dilində yazmasının etnik və ictimai-siyasi baxımdan tarixi əhəmiyyəti. «Divani hikmət» və türkçülük. Eyni xəttin Y. Əmrənin yaradıcılığında davam etdirilməsi. Onun

əsərləri sufi şeirin nümunələri kimi və poeziyasının bədii dəyəri. Y.Əmrə irsinin türkçülükdə rolu.

5.M.Kaşğarlı etnik varlığın qoruyucusu kimi. M.Kaşğarlıın həyatı və elmi fəaliyyəti. «Divani lüğət-it türk» əsərinin elmi əhəmiyyəti. Bu fundamental əsərin yazılmasının əsas səbəbləri. Ərəb dilinin islam dininin dili kimi geniş yayılması və bunun dövlət siyasətinin tərkib hissəsinə çevrilməsi.

M.Kaşğarlıın ərəblərə türk dilini öyrətmək cəhdinin səbəbləri. Məqsədini gerçəkləşdirmək naminə Məhəmməd peyğəmbərə istinad etməsi. Onun istinadına haqq qazandırməsi. Mütəfəkkirin qarşısına qoyduğu elmi məqsəd. Tədqiqatın siyasi məqsədi. Türk dilini ərəb dilinin assimilyasiya səviyyəsinə çatdırmaq. «Divani lüğət-it türk» əsəri etnik varlıq və mövcudluq uğrunda məqsədyönlü və sisteməlik mübarizənin ilk nümunələrindən biri kimi.

6.Y.X.H.Balasaqunlu və türkçülük. Y.Balasaqunlu sənətkar və dövlət xadimi kimi. Dövlət quruculuğu sahəsindəki istedadının ədəbi irsinə təsiri. Fars dilinin poeziya dili kimi türklər arasında da geniş yayılması. Dövlət işlərində fars dilinə üstünlük verilməsi. Nəticədə farsların türkləri və onların dilini aşğılaması. Bütün bunların üstün etnos siyasəti kimi gerçəkləşdirilməsinin dövlət siyasətinin tərkibinə çevrilməsi. Türk dilinin bədii yaradıcılıq, xüsusən poeziya və dövlət quruculuğu sahəsində ardıcıl şəkildə işlənmədiyinə görə passivləşməsi.

Y.X.H.Balasaqunlunun «Qutadqu bilik» əsəri. Əsərin ədəbi-mədəni və ictimai-siyasi əhəmiyyəti. Əsərin «Türk «Şahnəməsi» adlandırılmasının və Ə.Firdovsinin əsəri ilə eyni vəzədə yazılmasının səbəbləri. Türk hökmdarlarına dövləti türk fəvriyyəti əsasında idarə etmələri üçün zəruri prinsipləri türk dilində yazması və əruzü ilk dəfə türk dilinə tətbiq etməsi və s. türkçülük ideologiyasının formalaşmasına da mühüm mərhələ kimi.

7. Sufizm və türkçülüğün özünəməxsus təzahürü. Bədii yaradıcılığında sufi ideyalarının təbliği. Bunun etnik-millətçilik marağı və mənafehlərin qorunması siyasətinin tərkib hissəsinin olması. Dini təriqətin dövlət ideologiyasına çevrilməsinin və bədii əsərlərində sufi ideyalarla birlikdə təbliğinin əsas səbəbləri.

Sufi şairi Y.Əmrənin sufi əsərlərini türk dilində yazdırması. Bunun əsas səbəbləri. Onun əsərlərini türk dilində yazması və türk xalq şeiri vəznindən formalarından istifadə etməsi Ə.Yəsəvi, M.Kaşğarlı, Y.X.H.Balasaqunlu irsindəki türkçülük ideologiyasının ifadəsi ənənəsinin davamı kimi. Y.Əmrə ənənəsinin davamçıları.

C.Rumi fars dilində yazıb-yaradan sufi şair və mütəfəkkir kimi. Şairin özünün etnik mənşə baxımından türk olduğunun etirafı və sufi əsərlərinin türkçülük ideologiyasının inkişafında rolu və əhəmiyyəti.

8.Ə.Nəvainin həyatı, yaradıcılığı və türkçülük. Ə.Nəvainin sufi dövlət xadimi kimi. Birinci şəxs olmadığı üçün onun dövlət xadimi kimi fəaliyyətində türkçülüğün arxa planında olması.

Ə.Nəvainin bədii yaradıcılığında türkçülük. Onun ilk dəfə türk dilində «Xəmsə» yaratması. Bununla da türkçülüyün və türk dilinin «Xəmsə» kimi möhtəşəm sənət nümunəsi yaratmağa qadirliyinin sübuta yetirilməsi. Bu baxımdan onun M.Kaşğarlı və Y.X.H.Balasaqunlu ənənələrini davam etdirməsi. Şairin sufi şeirlərinin böyük qismini türk dilində yazması Ə.Yəsəvi və Y.Əmrə ənənəsinin davamı kimi.

«Mühakümətül lüğətəyn» əsəri türkçülüğün proqram əsəri kimi. Əsərdə fars xalqını və dilini qətiyyətlə aşağılayan şairin iki dilin müqayisəsi ilə istənilən mətləbin, problemin və fikrin poetik ifadəsində türk dilinin imkanının fars dilindən daha geniş olmasının elmi cəhətdən əsaslandırılması.

9. Məhtimqulu irsində milli ideologiya. Məhtimqulunun həyat və yaradıcılığı. Şairin keçirdiyi ağır həyat tərzinin yaradıcılığ axtarılarına bu və ya digər dərəcədə təsir göstərməsi.

Tarixi inkişafın yeni mərhələsinin şairin yaradıcılığında ifadəsi. Məhtimqulu yaradıcılığında etnik şüurun bazasında milli şüurun xüsusi anlam qazanması ilə fəallaşması. Onun yaradıcılığında sufizm, eyni zamanda atası şair M. Azadın türk dilində yazmaq ənənəsini davam və inkişaf etdirməsi.

Onun poeziyasında azadlıq ideyası və bu ideyanın lokal xarakter daşması. Türkmən anlayışının onun poeziyasında türk məfhumuna qarşı qoyulmadan ön plana keçirilməsi.

10. XIX əsr türkçülük ideologiyasının" inkişafında yeni mərhələ kimi. Türk dünyasının, xüsusən də Qafqazda, Volqaboyunda və Orta Asiyadakı türk xalqlarının və dövletlərinin çar Rusiyası tərəfindən işğalı. Etnoslararası münasibətlər yeni mərhələdə. Dini etiqađı fərqli etnosla münasibətlərin tənzimlənməsində yerli etnosun müqavimət gücünün işə düşməsi.

Türk xalqlarının icimai-siyasi, ədəbi-mədəni həyatında və ədəbiyyatında cədidizm, qədimizm və maarifçilik. Bütün bu hərəkətlərdə türkçülük. Yeni mərhələdə türkçülük etnosun özünü qoruyub saxlama vasitəsi kimi. Türkçülüyə tədris fərqli yanaşma. Məhtimqulu ənənəsinin güclənməsi. M.F. Axundov, Abay, Altınсарın, Nasiri və başqalarının irsində təbliğati xarakterli türkçülük. XIX əsdə türkçülüğün azərbaycançılıq, özbəkçilik və s. formasında təzahürünə meylin artması. Bunun həm inkişafın təbii gedişi, həm də çarizmin zorakılıq əsasında gerçəkləşdirdiyi «ayır-buyur» siyasətinin nəticəsi olması.

11. XX əsrin əvvəllərində türkçülük və onun səciyyəvi cəhətləri. XIX əsrin sonlarından, XX əsrin əvvəllərindən

başlayaraq milli şüurun intibahı və türkçülüğün iki istiqamətdə inkişafı.

Birincisi, dövrün ziyalılarınun türk dünyasının mənavi birliyini nəzərdə tutan türkçülüğü. İkincisi, XVII-XVIII əsrlərdən başlayaraq etnik şüurun milli şüurla tədrisən əvəzlənməsi ilə milli faktorlara diqqətin artırılması. Tataristanda və Orta Asiya türk dövletlərinlə cədidizminin türkçülük, millilik tutumu qazanaraq siyasiləşməsi. Ədəbiyyat və mədəniyyətdə vətən, xalq, azadlıq, millət, müstəqil dövlet məfhumlarının tərənnümü.

Müstəmləkəçilik dövründə etnik varlığın qorunub saxlanılmasında söz sənətinin aparıcı rolu və tarixi əhəmiyyəti.

12. Türkçülük ideologiyasının görkəmli nümayəndələri. Türkiyədə türkçülük və G. Göyalp. Onun «Türkçülüğün əsasları» əsəri türkçülüğün proqramı kimi. Türkiyə türk ədəbiyyatında türkçülük, M. Ə. Yurdaqul, Ö. Seyfəttin və başqaları.

Azərbaycanda türkçülük və azərbaycançılıq. Ə. Hüseyinzadə, onun «Füyuzat» jurnalı və türkçülük. C. Məmməd-quluzadə, onun «Molla Nəsrəddin» jurnalı və azərbaycançılıq. Bütün bunların bədiəi ədəbiyyatda da özünəməxsus əksi.

I. Qasıralı, onun «Tərcüman» jurnalı və Tataristanda türkçülük. «Tərcüman» jurnalının türk dünyası üçün vahid dil yaratmaq uğrunda mübarizəsi. Orta Asiyada cədidizm türkçülüğün siyasiləşmiş forması kimi. Cədidizmə qarşı mübarizə etnosun öz varlığını qorumaq cəhdinə qarşı mübarizə kimi.

13. Sovet dövründə türkçülük. Bolşevik-kommunist sisteminin rus insanı modelinə uyğun sovet insanı yaratmaq siyasəti. Bu məqsədlə assimilyasiya siyasətinin gerçəkləşdirilməsi. İlk növbədə türk xalqlarının tarixini saxtalaşdırmaqla onların keçmişindən ayrı salınması, yaddaşsızlaşdırılması.

Sovet hakimiyyətindən əvvəl yazıb yaradan və xalqın, ölkənin taleyini, gələcəyini düşünən sənətkarların mənavi və fiziki repressiyalara məruz qoyulmasının səbəbləri.

Türk xalqlarının repressiyalara məruz qalan söz adamları (Çolpan, A.Qədiri, Ə.İbrahimov, M.Cumabayev, Şəkərim və b.) Fiziki cəhətdən aradan götürülənlərlə yanaşı sağ qalanların sona qədər nəzarət altında saxlanması (Məsələn, M.Auezov və b.).

Sərt senzür rejiminin təbiqi və türkçü şəxsiyyətlərin xalq düşməni elan edilməsi. Türkçülüüyün mərkəzinin Türkiyəyə keçməsinin obyektiv səbəbləri. Sovet quruluşunda türkçülüüyün xalqın etnik potensialının gücü hesabına qorunması. Türkçülüüyün ağırlıq mərkəzinin bədii ədəbiyyatın daşması. O.Süleymənovun türkçülüüyü.

14. Türkçülük və etnik-millî assimilyasiya prosesi. Hər bir dövlətin öz maraqlarından çıxış edərək həyat, düşüncə tərzini, adət-ənənəsini, psixologiyasını və s. başqa xalqlara qəbul etdirməyə məqsədli şəkildə cəhd göstərməsi. Geosiyasi maraqlar və etnik münasibətlər. Dövlət-millî və dini maraqlar assimilyasiya prosesini realizə etmək üçün əsas səbəb kimi.

Ədəbiyyatın assimilyasiya prosesinə qarşı mübarizədə xüsusi rolu və əhəmiyyəti. M.Auezovun «Abay», A.Qədirinin «Ötən günlər», İ.Sıxının «Dəli Kür» və s. kimi romanlarda, o cümlədən XX əsrin ikinci yarısında yaşayan sənətkarların müxtəlif növüdə və janrda yazdıqları əsərlərdə dilin qorunması, tarixi həqiqətlərin, etnik-millî özünəməxsusluqların bədii təsviri türkçülüüyün ifadəsi kimi. Bədii ədəbiyyatın etnosda müqavimət enerjisinin güclənməsinin və faallaşmasının əsas bazalarından biri olması.

15. Türkçülük ideologiyası müasir mərhələdə. Yalnız bir millətin dəyərlərini aşılamağa çalışan qaralı sovet cəmiyyətindən fərqli olaraq müstəqillik illərində açıq cəmiyyət və etnikliyə təsir baxımından mümkün təhlükələrin nisbətən çoxalması. Etnikliyin mövcudluğunu təmin edən bütün amillərə dəyişdirmək və öz dəyərlərinə uyğunlaşdırmaq üçün göstərilən ciddi cəhdlər.

Geniş miqyasda türk xalqları arasında yaxınlaşmanın qarşısının alınması və yadlaşmanın gücləndirilməsi məqsədi ilə aparılan sistemətik işlər. Türk xalqları tarixində və ədəbiyyatında türkçülüüyün iki istiqamətdə inkişafı: birincisi, ardıcıl nəzəri axtarışlar və bunların türk xalqları arasında əlaqələrin gücləndirilməsi məqsədini güdməsi. İkincisi, ədəbiyyat, mədəniyyət və incəsənətdə ənənəvi türkçülüüyün davam etdirilməsi.

Məşğələ mövzuları:

1. Qarşılıqlı etnik münasibətlər, islam dini və etnik-millətçi uğrunda mübarizə.
2. M. Kaşğarlı, Y. X. H. Balasaqunlu və türkçülük.
3. Ə. Nəvai türkçülük ideologiyasının davamçısı kimi.
4. XIX əsr türkçülük ideologiyasının inkişafında yeni mərhələ kimi
5. XX əsrin əvvəllərində türkçülük və seçiyəvi cəhətləri.
6. Türkçülük ideologiyasının görkəmli nümayəndələri.
7. Sovet dövründə türkçülük.
8. Türkçülük ideologiyası müasir mərhələdə.

Mövzu planı:

Nö	Mövzular	cəmi	Mü- ha- zirə	məş- ğələ
1	Türk xalqları ədəbiyyatında türkçülük fənninin tədrisinin məqsəd və vəzifələri.	2	2	—
2	Folklorlarda türkçülüynün oxünəməxsus təzahürü	2	2	-
3	Qarşılıqlı etnik münasibətlər və etnik-millətçi varlıq uğrunda mübarizə	4	2	2
4	İslam dini və ədəbiyyatda türkçülük.	2	2	-
5	M. Kaşğarlı etnik varlıq qoruyucusu kimi	3	2	1
6	Y. X. H. Balasaqunlu və türkçülük	3	2	1-
7	Sufizm və türkçülüynün oxünəməxsus təzahürü.	2	2	—
8	Ə. Nəvainin həyatı, yaradıcılığı və türkçülük	4	2	2
9	Məhtimqulu irsində milli ideologiya	2	2	—
10	XIX əsr türkçülük ideologiyasının inkişafında yeni mərhələ kimi.	4	2	2
11	XX əsrin əvvəllərində türkçülük və onun seçiyəvi cəhətləri	4	2	2
12	Türkçülük ideologiyasının görkəmli nümayəndələri	4	2	2
13	Sovet dövründə türkçülük	4	2	2

4	Türkçülük və etnik-millî assimilyasiya prosesi	2	2	-
5	Türkçülük ideologiyası müasir mərhələdə	3	2	1
	Yekun	45	30	15

ƏDƏBİYYAT:

1. Abay. Şerlər və poemalar. Bakı, 1970
2. Abdulla Qədri. Ötən günlər. Bakı, 1960
3. Auezov M. Abay. Bakı, 1954
4. Aytmatov Ç. Köşək gözü. Bakı, 1965
5. Aytmatov Ç. Əlvida, Gülsarı. Bakı, 1969
6. Aytmatov Ç. Gün var əsrə bərabər. Bakı, 1987
7. Aytmatov Ç. Ağ gəmi. Bakı, 1980
8. Aytmatov Ç. Qiyamət. Bakı, 1991
9. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. 6 cildə. II cild, Bakı, 2007
10. Balasaqınlu Y. Qutadqu bilik (çevirənlər K.Vəliyev, R.Əsgər). Bakı, 1994
11. Balasaqınlu Y. Qutadqu bilik (çevirən Xəlil Rza Ulutürk). Bakı, 1998
12. Cəfərov N. Azərbaycanşünaslığa giriş. Bakı, 2002
13. Cəfərov N. Qədim türk ədəbiyyatı. Bakı, 2004
14. Cəlal Bəydili. Türk mifoloji sözlüyü. Bakı, 2003
15. Əbülfəz Bahadır xan. Şəcarəi-taraximə. Bakı, 2002
16. Əlişir Nəvai. Yeddi səyyarə. Bakı, 1964
17. Əlişir Nəvai. Fərhad və Şirin. Bakı, 1968
18. Əlişir Nəvai. Şerlər. Bakı, 1975
19. Əlişir Nəvai. Mühakəmətül-lügəteyn. Bakı, 1999
20. Əmir Teymurun vəsiyyətləri. Bakı, 1991
21. Əhməd Yəsəvi. Divani-hikmət. Bakı, 2004
22. Füzuli Bayat. Oğuz epik ənənəsi və «Oğuz kağan» dastanı. Bakı, 1993
23. Füzuli Bayat. X.Ə.Yəsəvi və xalq sufizminin bözi problemləri.
24. Göyalp Z. Türkçülüynün əsasları. Bakı, 1991
25. Xəlilov P. SSRİ xalqları ədəbiyyatı. Bakı, 1966
26. Xəlilov P. Türk xalqlarının və şərq slavyanların ədəbiyyatı. Bakı, 1994
27. Xəlilov P. Əhməd Yəsəvi. Bakı, 1997
28. Koroğlu X. Oğuz qəhrəmanlıq eposu. Bakı, 1999
29. Klassik türkmən şeri. Bakı, 1983
30. Qasımzadə F. Qəm karvanı, yaxud zülmatdə nur. Bakı, 1968
31. Qumilyov L. Qədim türklər. Bakı, 1993
32. Məxdumqulu. Şerlər. Bakı, 1960
33. Mövlana Cəlaləddin Rumi... «Mənəviyyat məsnəviləri» (I kitab). Bakı, 2002
34. Nəsrəddin Tusi. Əxlaqi-Nasiri. Bakı, 1980

35. Nizamülmülk. Siyasətnamə. Bakı, 1972
36. Oğuznamələr. Bakı, 1993
37. Süleymenov O. Şeirilər. Bakı, 1975
38. Süleymenov O. Az-ya. Bakı, 1993
39. Süleymenov O. Gil kitab. Bakı, 2005
40. Yunus Əmrə. Güldəstə. Bakı, 1992
41. Yunus Əmrə. Əsərləri. Bakı, 2004
42. Əzizoglu H. Türkçülüyümüz. Bakı, 2007
43. Ağaoğlu Ə. Üç mədəniyyət. Bakı, 2006
44. Ramiz Əsgər. Qutadğu bilik. Bakı, 2003
45. Ramiz Əsgər. M.Kaşğari və onun «Divanı lüğət-üt-türk» əsəri. Bakı, 2008
46. Hüseyin İsmail. Alp Ər Tonqa (Astiaq, Əfrasiyab...) tarixdə və ədəbiyyatda. Bakı, 2007
47. Osmanlı V. Qədim türk ədəbiyyatı (VI-X əsrlər). Bakı, 2008
48. Turan Azər. Ə. Hüseyinzadə. Moskva, 2008
49. Əbülqazi Bahadır xan. «Şəcərəi-tərakimə (Türkmenlərin soy kitabı). Bakı, 2002
50. Bahəddin Ögəl. Türk mifologiyası. I cild. Bakı, 2006
51. Türkün qızıl kitabı. III ciddə. Bakı, 1992-
52. Мухаммеддинов Р.Ф. Зарождение и эволюция торкизма. Казань, 1995
53. Gökalr Ziya. Türk töresi. İstanbul. 1977
54. Kokmaz A. Ziya Gökalr. İstanbul, 1994
55. Kaspıralı İ. Seçilmiş əsərləri: III (neşrə hazırlayan: Yavuz Akpınar). İstanbul, 2008
56. 1926-cı il I Bakı türkooloji qurultayı (hazırlayanlar: K.V.Nərimanoglu, Ə. Ağakışiyev) Bakı, 2006.
57. Kononov A.N. Rusiyada türk dillərinin öyrənilməsi tarixi (1917-ci ilə qədər). SSRİ-də türk filologiyası (1917-1967). Trcümə edənler: K.V.Nərimanoglu, Ə. Ağakışiyev. Bakı, 2006